# DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA DE

# PERIPNEUMONIA.

QUAM ANNUENTE

INCLITA FACULTATE MEDICA

CONSENSU ET AUCTORITATE

MAGNIFICI DOMINI

PRAESIDIS & DIRECTORIS,

SPECTABILIS DOMINI DECANI,

NEC NON

CLARISSIMORUM D. D. PROFESSORUM

IN ALMA AC CELEBERRIMA

REG. SCIENT. UNIV. HUNGARICA

PRO

DOCTORIS MEDICINAE LAUREA

RITE AC LEGITIME CONSEQUENDA

SCRIPSIT

***Nicolaus Bleuer,***

HUNGARUS SZABÓLCSIENSIS

Theses adnexae defendentur in Pal. univ. majori die mensis Februar. 1844.

---

**PESTINI, 1844.**

TYPIS TRATTNER-KÁROLYIANIS.

IN PLATEA DOMIN. N. 453.

# ÈRTEKEZÈS
## A'
# TÜDŐ LOBRÓL.

IRTA

ORVOS TUDORRÁ LÉTEKOR

**BLEUER MIKLÓS**

**PESTEN, 1844.**
NYOMATOTT TRATTNER-KÁROLYINÁL.
ÚRI UTCZA 453.

Ich bin zwar zu Chios geboren, und wohne bald zu Athen, bald zu Larissa, bald anders wo, jetzt zu Abdera, morgen villeicht auf dem Wege nach Byzanz; aber ich bin weder ein Chier, noch ein Athener, weder ein Larisser, noch Abderit, ich bin ein — Arzt.

*Wieland.*

MÉLTÓSÁGOS

NAGY KÁLLÓI

# KÁLLAY KRISTÓF

ÚRNAK,

Ő CSÁSZÁRI-KIRÁLYI FELSÉGE KAMARÁSSÁNAK TEK. NS. KRASZNA VÁRMEGYE FŐ ISPÁNYI HELLYETTESÉNEK SZÁMOS TEK. NS. VÁRMEGYÉK TÁBLA BIRÁJANAK.

A'

**Haza, Tudomány 's Emberiség**

ügyében

**fáradhatatlanúl buzgó Férfiúnak**

**Minden jó és Szép**

**Hő keblü Előmozditójának nagy kegyü Pártfogójának**

határtalan Tisztelete jeléül

ajánlja

*A' Szerző.*

A' tüdőlob kétféle: forró és üdült. Az első 14—21 nap alatt legfelyebb lefolyását végzi, és a' léghólyagcsákban van helyezve; az utóbbi tovább tart, és ezen hólyagcsák közt foglalt sejtszövetben létezik. —

A' sebesen lefolyó tűdőlobnak (értekezésem tárgya) Laenectőlfogva, közönségesen 3 fokát külömböztetik meg, u. m. 1) lépesedés (splenisatio), 2) vörös májosodás (hepatisatio rubra), és 3) szürke májosodás (h. grisea), ezen két utóbbnak Andral helyesebben véli a' vörös v. szürke puhúlás nevet.

Mi boncztani tulajdonit illeti, gyenge tüdőloboknál, vagyis a' tüdőlob első fokánál, a' tüdőállomány ellenállása (resistentia), és recsegése (crepitatio) még jelen van; ez utóbbi mindazonáltal gyengébb, mint rendes állapotban. A' nyomásnál tapasztaltatik, hogy a' léghólyagcsákban, több nedv, mint légtartalom rejlik; mindazonáltal a' tüdőszövet elszakasztására jelentékeny nyomás és huzás kivántatik. A' tüdőnek gyuladt részei barna vagy világos vörös szinezetet mutatnak, melly a' tüdőnek szürke, vagy homályos vörös ép részei mellet szembetűnik, a' vízbe vetve fenékre szállanak. Ha a' tüdőnek illy megtölt része széttépetik, vagy belé olly metszés intéztetik, belőlé véres habos nedv folyik, ha ezen állomány kinyomatik, kimosatik, természeti szinét és recsegését visszanyeri, és a' vizen ismét felül úszik. — Ha a' gyuladás valamivel nagyobb fokra hágott, a' tüdőállomány gyengébb összeállása vétetik észre, parázszá lesz, és az újakkal szétnyomni könnyű, és igy hasonlít a' lép állományához; honnét a' szerzők lépesedésnek nevezték. Ha illy rész be-

metszetik, kevesebb mennyiségű, és habzó folyadék ürűl ki. —

2. A' tüdőlob második foka, a' vörös májosodás. Ezen fokban a' léghólyagcsák bédugúlvák, nagy mennyiségű vérrel telvék, és egyforma vörös szinnel festettek; melly a' máj ugyan ezen szinére emlékeztet. Ezen állapotban a' tüdő többé nem recseg, és egy vízzel tölt edényben vetett darab fenékre száll. A' tüdőállomány nagy mennyiségű vörös sarjadzásokból (granulatio) látszik állani, mellyek igen kis terűletűek, és egymáshoz nyomatvák; az állomány továbbá parázsabb lett, mert az újnak csak igen kis nyomása kivántatik meg arra, hogy szétmennyen, és kásanemű anyaggá olvadjon. Ezen tünemények után Andral, a' tüdőlob ezen fokát vörös puhulásnak nevezte. Továbbá a' tüdőnek kiterjedése és nehézsége ezen fokban sokkal nagyobb, az oldalbordákhoz nyomatik; mellyek mivel keményebb összeállásúak abroncs idomú benyomásokat hagynak hátra; Azonban ez csak akkor történik, ha a' tüdők igen sok vérrel vannak telve. A' kitágúlt rész az egészségest, a' májosodott, a' nem májosodottat össze nyomhatja. —

3. Szürke májosodás. Ha a' lob még nagyobb fokra hágott, a' vörös májosodás szürkére változik (Andral szerint szürke puhúlás). Ezen állapotban a' tüdőállomány szürkés színt mutat, sűrű, zömök, és minden légtől megfosztva tapasztaltatik; igen puha, parázs, mellyből, ha belé metszés intéztetik, szürke folyadék, szag nélkül való geny bugyog ki. Ezen geny két külömböző állapotban jöhet elő, vagy mint tályog, vagy mint átszüródés (infiltratio). Ha átszüródés van jelen akkor hegjegyes szövetét megtarthatja, vagy simán tűnhet elő. Az átszűrődésnél, minekutánna a' tüdőszövet bevágatott, vagy elszaggatott, nyomásra hamuszínű geny bugyog ki, meglehetős mennyiségben. Ritka esetekben szürke kása állományúvá válik, és a' genytől csak külömböző összeállási foka által külöm-

bözik. Ha már a' lob ezen fokát elérte, olly parázs lesz a' tüdő, hogy állományára, ha gyenge nyomás külöttetik is az újjal, már apró geny-zsacskók erednek, mellyek könnyen de hamisan tályogoknak tartathatnak.

A' gyuladásnak még ritkább kimenetele a' fene. Fenébe átment tüdőrész fekete, vagy barna színű, minden összeállását elvesztette, jellemző szaggal bír, és úgy mutatja magát, mint a' tüdőn függő vagy genytől körül vett pörk; ez leválik és eltaszittatik, az alatta lévő rész pedig kifekélyesedik. —

Ezen beteges változásokhoz képest tehát, a' tüdőlobnak 3 formáját kell megkülömböztetnünk.

1. A' lob, a' tüdőhólyagcsákat érheti, midőn a' többi állomány egészséges marad (Pneum. vesicularis).

2. A' lob nemcsak egyes hólyagcsákra terülhet el, hanem valamennyire, mellyek egy tüdő karéjjában foglaltatnak; midőn hasonlóképpen az állomány ép marad; ezen neme a' lobnak a' tüdő minden részeiben előjöhet, kiváltképpen külső szinén, tövén és alsó karéjján (Pneum. lobularis.)

3. Végre egy egész tüdő karéjja, sőt minden tüdő karéj meggyuladhat (Pneum lobaris). Ez gyakrabban az alsóbb mint felsőbb részekben tapasztaltatik. — A' tüdőlob jobb oldalon gyakrabban jön elő, mint a' balon. A' tüdőlob gyakran kisértetik hörglobtól, és előjöhet, hogy ezen baj hörglobbal kezdődik, és ez a' tüdőlobot eltakarja; más esetekben a' hörglob a' tüdőlobra következik, — Erőmives változás is jöhet a' hörgben elő; u. m. behegedés, melly mindég középszerű nagysággal biró csövecskékben tapasztaltatik. Leggyakrabbak azon esetek, mellyekben a' mellkashártya is részt veszen a' gyuladásban. Halál után megismertetik ezen lob nagyobb v. kisebb belövelésből (injectio) fehérnyés összenövéseken, és gyenge savós, genyképű vagy véres átizzadásokon. — Azon kórállapotok nem mindég vannak tüdőlobhoz elkerülhetetlenül kapcsolva. Egynehány esetekben hol kettős lob van jelen, a' mell hártya csak

egyik oldalon gyuladt, és ha talán a' tüdőlobbal együtt a' mellhártyán küzzadás történik, ez nem szokott tetemes lenni —

Az okok részint kül viszonyokban, részint pedig a' testben fészkűlnek. —

1. *Külokok,* Nincs olly éghajlat, mellyben a' tüdőlob elő nem fordulna, de nem mindenütt gyakori, mi ismét a' hévfokban, és ennek változásain alapszik. — Némellyek állitják, hogy azon emberek, kik foglalatosságoknál, hidegnek v. ázásnak teszik ki magokat; legnagyobb hajlammal birnak a' tüdőlob iránt; igy p. o. mészárosok. Mindazonáltal ennél a' betegségeknél, u. m. másneműeknél is előhajlamot kell feltennünk; mi nélkül, mind ezen kül okok sem hozhatják elő a' kórt.

2. *Belokok.* Van egy állapotja a' tüdőnek, melly ezt gyuladásra előkésziti, és ez a' gumókóros korcsvegy, ritkán hibáznak a' tüdővész folyama alatt a' tüdőlobok, azon inger által előhozva, mellyet a' gumó a' tüdőre külöl. — Azonban gyakoribb tüdőlob, gumós korcsvegyet is hozhat elő — Gyakran következik egy üdűlt hörglob; nem kevésbé mellhártyalob után is. A' forró, lázas bőrkötegek, himlő 'stb. gyakran tüdőlobbal egybe kötvék; nem ritkán követekzik ezeknek elnyomatása után v. mérgesités után is. Végre minden üdűlt lob hajlamot gerjeszt tüdőlobra.

*Életszak.* Az ember minden életszakában egyformán alá van a' tüdőlobnak vetve; sőt az anyaméhben létező gyermeknél is találtatott már: igen gyakori gyermekeknél, valamivel ritkább megnőtteknél, sokkal ritkább elaggultaknál. —

*Nem.* A' férfi nem gyakrabban van alávetve. — Végtére a' tüdőlob mint járvánkór is feltűnhetik.

Minden ok, annál hatósabban munkál, mennél nagyobb a' reá való hajlam; sőt gyakran semmi támasztó ok sem található, és ezen esetekben e' kórra különös hajlamot kell feltennünk, mellynek természete előttünk ösmeretlen. —

*Kórtüneménynyek.* A' tüdőlob helybeli, és általános tüneményekkel lép fel. A' helybeliek között nevezetesek a' köhögés, köpés, nehéz lélekzés, fájdalom a' mellkasban, a' beteg fekvése, végre a' kopogatás és hallgatódzás tünményei

1. *Köhögés.* Ez majd minden esetben jelen van, de minden nevezetesség nélkül. Eleinte száraz, de nem sokára jellemző köpéssel csatlódik öszve; legtöbb esetekben gyakorisága és ereje a' lobbal egyenes viszonyban nem áll. —

2. *Kiköpés.* A' gyuladás elején nincs jelen, harmad napra tulajdon idomát és természetét ölti fel: véres lesz, nyák és vér keverékből álland. Szine a' vér mennyiségéhez képest külömbözik, majd sárga, rozsdás, majd világos vörös. Ugyan egy mind ezen változásait tüntetheti. Sűrűsége szaporodik, és átviláglóvá válik, az egygyes köpcsomók együvé folynak, és a' pohárhoz úgy ragadnak, hogy ezt felvorditván sem esnek ki belőle. Mihelyest a' kiköpés összeállásának legnagyobb fokát elérte, egy ideig úgy marad, később a' kór kimeneteléhez képest változik; ha eloszlással akar végződni, akkor a' vörösség és nyulékonyság fogy, a' pohártól mind inkább könnyebben válik, és azon tulajdonát ölti fel, mellyel a' kór kezdetén birt. Nem ritkán tapasztaltatik, hogy némelly betegeknél minekutánna a' vörösség és nyulékonyság fogyni kezdene, ez ismét vissza tér, mi mindig a' kór isméti hevesedésére mutat. Gyakran a' kiköpések ugy néznek már ki, mint a' náthától eredendők, és még is a' hallgatódzás által még rövid vagy hosszabb ideig hallatszik a' recsegő hörgés (rhonchus crepitans), ha a' kór nagyobb fokot ér, akkor a' kiköpés ritkúl, és végtére egészen elnyomatva látszik; ez két módon történhetik, vagy igen nagy a' szijjóssága, vagy a' beteg gyengesége felette nevezetes, melly esetekben az összegyűlt nyák fúlást okoz, vagy pedig halál következik az elnyomatott elválasztás következtében. — A' kiköpés az által is megszűnhetik, ha a' tüdőlob más kórokkal kapcsolódik

öszve,; vagy ha a' kór elején hashajtók rendeltetnek; nem kevésbé ha erős vagy ismételt érvágások intéztetnek; szóval mind azon esetek által, mellyek a' lobot nagyobbítani, vagy a' legfőbb fokra hajtani képesek. Némelly halálos tüdőlobban a' kiköpés nem nyomatik el, csupán minősége változik meg. A' beteg utolsó napjaiban kevés mennyiségű, setét kinézésű köpöket vet ki, mellyekben gyakran szürke vörös fóltok találtatnak, 's a' tüdővész utolsó szakábani kiköpésekhez hasonlók. Ritkábban találjuk, hogy a' köpések egész a' halálig bővek, és egyformák lennének. — Ha a' tüdőlob genyedéssel végződik, akkor a' köpések szürkék, és szagtalanok lehetnek, egybe folyhatnak, és valóban evessé válhatnak; azon tulajdonokat, is megtarthatják, mellyel a' vörös májosodás időszakában bírtak, szinöket is elveszthetik, és úgy nézhetnek ki, mint az édes gyökér-víz, vagy szilva lé. A' fenébe való átmenetel eleinte zőld, később szennyes szürke folyadékkal jelenti magát, melly büdös és jellemző szagot terjeszt Nem minden tüdőlobok kisértetnek azonban jellemző köpésektől, vannak gyengébb, vagy hevesebb lobok, mellyek szakukat átfutják, és szerencsésen v. szerencsétlenűl végződnek, és a' köpések hasonlók azokhoz, mellyek az egyszerű hörglobnál előfordúlnak. Mi szinezetöket illeti, ezt föltételezi, a' benne foglalt külömbféle vér mennyiség. Igen ritkán fordúlnak elő epével festvék.

3. ***Nehéz lélekzés.*** Ez közönségesen a' tüdőlob kiterjedése, hevessége, és helyzetével egyenes viszonyban áll; vagynak azonban nehezen lélekző betegek, kiknél a' tüdőnek csak kis része lobos, és e' gyuladás is csak első fokot mutat, mialatt mások, kiknél a' tüdők terjedelmes része 2. v. 3-ik fokú gyuladásban szenvednek sokkal könnyebben lélekzenek. — Igen kell a' betegnek erről való panaszaira vigyázni, mert lehet betegeket látni, kiknek lélekzésök szemlátomást sebes, és rövid, és még sem panaszkodnak fojtódásról. — A' nehéz lélekzésnek a' tüdőlobnál több fokai vagynak; majd olly

csekély, hogy csak vigyázattal lehet észrevenni; a' betegek beszélhetnek, helyzetöket változtathatják, a' nélkül, hogy lélekzésök tetemesen akadályoztatnék; majd ha a lob igen nagy fokra lép, a' belehellések igen rövidek, és hirtelen követik egymást; a' beszéd félbészakadt; ezen nehézség nagyobbodik mozgás, és az ágyban való fekvés által; a' fojtódás csendes fekvés mellett is éreztetik, a' betegek nehézségekről panaszkodnak, mellyet a' mellkasban éreznek; szintúgy élénk félelemtől is kinoztatnak, az arcz viola vörös, vagy sápadt kék szinű. A' nehéz lélekzés olly nagy mértékben van jelen, hogy a' beszéd is alig engedtetik meg. Ritkán végződnek ezen esetek máskép, mint halálosan. Gyakran történik, hogy a' tüdőlob minden jele elmúltával, a' lélekzés még egy ideig nehéz, mi a' nem tökélletesen eloszlott lob, vagy csak a' beteg gyengeségétől függhet.

4. ***Fájdalom.*** Ez a' tüdőlobnál csak akkor van jelen, ha a' mint legtöbb esetekben lenni szokott egyszersmind mellhártya gyuladás is van jelen. Közönségesen mellök közepén, vagy kissé lentebb, néha a' kulcscsontok alatt, a' bordák végén, a' gyomor táján, ritkább esetben a' mellfalak valamellyik oldalának egész kiterjedésében érzik a' fájdalmat a' betegek. Ezen fájdalom a' kór elején legnagyobb mértékben van jelen, alább száll és végtére egészen elmúlik. Néha azonban ismét vissza tér. Köhögés, lélekzés, fekvés változtatás, nyomás, kopogatás, és a' fájós oldaloni fekvés, nagyobbitják a' fájdalmat. —

5. ***Fekvés.*** Közönségesen azt állitják, hogy a' betegek a' fájdalmas oldalon feküsznek, a' mi általanosan nem valósúl; mert a' betegek leginkább hanyat feküsznek.

6. ***Kopogatás.*** Igen sok esetekben, a' tüdőlobok első fokán a' tiszta éles hangnak kisebbülése nem vétetik észre a' mellkas falain. Más esetekben, csak 2. v. 3-ik napon, vagy még később is, tompúl, melly tompaság a' kór végével múlik.—Ha a' lob széke mélyen a' tüdő tövénél v. központjánál létezik, a' kopogatás semmit sem

mutat; továbbá a' kopogatást nem használhatni, ha a' mellkas falai fájdalmasak, ha léggel telvék, vagy hólyag húzóval rakvák, éppen úgy nem azon egymiknél, kiknél a' mellkas rendetlen alakot mutat. A' kettős tüdőloboknál mind két oldalon egyforma tompaság vétetik észre. De nem kell elfelejteni, hogy jobb oldalon a' máj, balon a' lép tompa hangot ád. —

7 ***Hallgatódzás*** Az ebből eredő jelek határozóbbak, és több bizonyossággal birnak; mert ott, hol sokszor a' kopogatás semmit sem tanit, a' hallgatódzás gyakran olly változásokat vétet észre, mellyek a' kór megismerésére a' legnagyobb fontosságal bírnak; továbbá minden környűlállásokban üzethetik, a' mi pedig mint fellebb láttuk, a' kopogatásnál nem mindig lehetséges. A' tüdőlob elejétől fogva szabad füllel, vagy hallcső által megismerni lehet a' legtöbb esetekben, hogy ott, hol a' fájdalom mutatkozik a' rendes lélekzési zörej tisztaságát elvesztette, és ez nagyobb v. kisebb téren száraz csörtetéssel keveredik; mellyet Laenec „Râle crépitant"nak nevezett. Ezen zörej megegyez azon recsegő hanggal, mellyet akkor hallunk, ha konyhasó tüzes szénre öntetik. A' mint ezen tünemény beáll, a' rendes lélekzési zörej változott, de nincs egészen még eltakarva, és ezen csörtetés annál erősb, mennél nagyobb fokra hág a' lob. Végtére a' belehelési zörejt egészen eltakarja. Ezen recsegés jellemző jele a' tüdőlob első fokának. Gyenge a' lob, ha a' rendes lélekzési zörej elől túlnyomó; ellenben, ha elől a' recsegés túlnyomóbb, akkor hajlama van a' lobnak, a' második időszakra való átmenetelre. A' recsegést e' környűlményekben nem hallhatni, ha t. i. a' rendes lélekzési zörej ismét vissza tér, és a' lob eloszlással végződik, azután a' kór haladásánál, a' tüdő májosodásánál, a' hol vagy semmi zörej nem hallatszik, v. pedig más egyéb hallatszik. — Némelly esetekben a' recsegés nyákcsörtetéssel keveredik. Más esetekben ott hallatszik a' recsegés, hol tüdőlob nélkül csak egyszerű hörglob van jelen. Ebből következtetni lehet, hogy mint minden csörtetés, úgy a'

recsegés is, lég és folyadékból álló keverékből származik, és hogy a' csörtetés külömbségei, az üregeknek terjedésétől függ, a' mellyekben ered. Úgy hallatszik a' tüdő széles üregeiben bugyborékolás; a' nagy hörgökben a' nyákcsörtetés: Recsegésből, és nyákcsötetésből álló keverék a' középszerű hörgökben, és a' tiszta recsegés a' legkisebb hörgökben, és a' tüdőhólyagcsákban. Ezen külömbféle csörtetést, helyzete szerint majd üreges, hörgi, majd hólyagosnak mondják. Ha a' tüdőlob a' másodikról a' harmadik fokra hágott, úgy a' recsegés többé nem hallatszik, és a' mellkasra alkalmazott fül által, sem csörtetés, sem lélekzési zörej nem ismértetik meg; a' mi leginkábban történik; vagy végre egy bizonyos módositása hallatszik a' lélekzési zörejnek, mellyet Andral „respiration tubaire"nek nevez. — Néha a' lobos tüdő óldalán, a' lélekzési zörej sokkal erősb, mint az egészségesben; a' mi hibákra adhat alkalmat. Ezen időben a' szózat is különösen módosíttatik a' mit hörgi szózatnak (bronchophonia) nevezünk. Ezen két tüneménytől függ; hogy a' lég a' nagy hörgökön túl nem hat, honnan neve hörgi lélekzés (respitario bronchialis), melly a' tüdőlobnak jellemző jele, és az igazi lélekzési: az-az a' hólyagos zörejtől igen külömbözik. — Ha a' tüdőlob eloszlik, és a' második fokról az elsőre vissza tér, akkor a' recsegés ismét hallatszik, a' hörgi lélekzés gyengébb, a' hörgi szózat egészen elenyészik lassanként, a' recsegés is észrevehetetlenűl kissebbűl, és a' lélekzési zörej vissza tér. Nem ritkán még a' recsegés itt ott hallatszik, midőn a' tüdőlob tüneményei eloszlanak; ezen esetekben a' hallgatódzás vigyázóvá teszi az orvost, mert könnyen kórismétlések, vagy elfajulások képződhetnek a' tüdőlob után. — Ugyan egy betegnél a' hallgatódzás sokszor külömbféle tüneményeket tanit, mellyek a' lob külömbféle fokára mutatnak; de a' bonczolás ezen találmányokkal igen megegyezik, mert ugyan egy tüdőbe a' lob mind a' 3 fokai jelen lehetnek. Az egészséges oldalon a' hallgatódzás által a' rendes

élekzési zörej sokkal erősebben hallatszik, mint máskor. A' hallgatódzás sokszor tagadólagos eredményeket ád: ez akkor történik, ha a' folyadék a' hörgőkben annyira meggyűl, hogy a' hörgő zaj a' többit mind felülmúlja.— Ha a' lob igen korlátolt, és ha ez alapnak, központnak, vagy a' tüdő tövének csak egy részét foglalja el, akkor a' hallgatódzás mitsem tanít. —

## *Közönséges kórtünetek.*

Ezek közzül legállhatatosbak, a' vérkeringési akadályok. A' tüdőlob igen szűk határok között lehet korlátolva, vagy csak karéjjakban, ha a' vér keringésben némi akadályokat nem okoz. A' tüdőlob, ha még olly csekély is többnyire lázas mozgalmaktól kisértetik, mellynek foka a' lobéval megegyezik. Az érverés többnyire gyakori, és nagy; de a' heves loboknál sokszor kitűnőleg kicsiny, melly tulajdonát mindazonáltal bő véreresztések után elveszti. Az érverésnek nagy gyakorisága rosz körülmény és a' lobnak nagy hevességére mutat. — Gyógyulás ritkán következik, ha egy perczben 140 érverésnél több számláltathatik. Ezen érverési gyorsaság a' bellehellési mozgásokhoz mindég viszonyban áll; ámbár az élet utólsó perczeiben, nem épen ritkán az érverés gyakoriságát elveszti, midőn a' lehellési sebesség. növekedik. Illyen esetekben a' halál közel van. Minden tüdőlobos tüneményck elenyészte után, az érverés még gyorsabb maradhat, mi a' lobos folyamat további tartását félteti. Legtöbb esetekben az érverés rendes, és csak akkor félbenhagyó, ha a' lob más kórokkal összeköttetik. A' régiek, és néhány újabbak is úgy vevék föl, hogy a' láz a' lob kifejlődését megelőzi, mi úgy tekintethetik, mint a' lázas mozgalmak által kijelentett közönséges baj megülepedése; de ezen eszme nem gondos tapasztalatokon látszik alapúlni, mert legtöbb esetekben a' láz csak akkor jelenik meg, midőn a' lob a' tüdőszövetet már megtámadta.Gyakran fordúl elő hogy a'lobos tüdőnek megfelelő arcz, de gyakran mind kettő is vörös. Gyakran azon mértékben a' mint a' lob halad, sárgúl az arcz.

A' vérérből bocsájtott vér szalonnás réteggel fedett, ezen tünemény is a' gyakoriabbak közzé tartozik. Ezen réteg külömbözik néha összeállására, vastagságára, szinére és idomára való nézve. — Az emésztési működésekben ritkán mutatkoznak más változások mint étvágyhiány, fehéres nyelv és kevéssé heves szomjúság. A' savós hártyákon való elválasztás kévéssé bővebb, azon eseteket kivéve, mellyekben a' lob szívkórokkal egybeköttetik. — Mi a' bőr kigőzölgését illeti: a' bőr a' kór végéig száraz maradhat, mi épen nem kivánatos körülmény. Más esetekben nedvessé lessz, és időrűl időre bő izzadás áll be; ez sokkal kivánatosabb és gyengébb loboknál fordúl elő. Némelly betegeknél, kiknek bőrök a' kór egész folyamata alatt száraz maradt a' kór vége felé nedvesedik, melly néha biráló izzadások által határoztatik el.

A' mirigyes műszerek közzűl a' máj működései gyakran változásokat szenvednek. Láthatni betegeket, kiknél jobb óldali tüdőlobnál, a' máj több epét választ el mint egyébkor, melly a' bélhuzamban átfolyván, epés hányást, vagy székletételt okoz. Más betegeknél a' vérből az epés részecskék kiválasztása akadályoztatik, és igy epés kórszúny támad. Ez Stoll epés tüdőlobja, ki a' tüdőlobot az epéből eredni hivé. Ezen állapotot csak mint szövevényt kell tekinteni; bizonyitja ezt, hogy mind a' két bajt, külön gyógyitani lehet. Ezen szövevénynél, a' szemek és a' nyelv sárgák; nem kevésbé a' bőr is; a' betegek kigőzölgésök epés szagot terjeszt, azonkivül a' főfájás a' szemüregekben hatalmas. — Mint minden heves loboknál a' vizellet is változásokat mutat; nem ritkán vörös, melly a' kór végénválladékot képez. Ideges tünemények, mint a' béllboboknál nem mutatkoznak. Főfájás, tagelesés, és tompa fájdalmak a' tagokban nem mindég vannak jelen. Sok beteg öntudattal hal meg és ha néha félrebeszélnek, ez csak hasonszenvű, és ideges bajjal való szövődésből veszi eredetét. Történik ez 6, 8, v. 9-ik napon. Az elgyengűlés néha nevezetes, és

a' kór elejétől fogva, erőhiányos állapot van jelen. Megnőtteknél ezen idoma a' tüdőlobnak ritkán fordúl elő; ha csak egyébbel nem szövődik; gyakrabban tapasztaltatik 60 év után, midőn az idegrendszerben való zavarok által, kórtűnetekre ád okot, mellyek megnőteknél csak béllob következményei lenni szoktak.

## *A' kór előjövetele.*

A' tüdőlob előre járó tüneményekkel kezdődhetik. A' betegek kevés napokkal előtte rosszúl létet, fáradságot, feszűltséget, étvágyhiányt éreznek, a' nélkül, hogy a' kopogatás, vagy hallgatódzás valamit tanitanának. Néha 24, 48—60 órával a' lob előtt gyenge láz az előszámlált tüneményekkel áll be, melly azzal megegyezik, melly a' himlőt, vörhenyt, kanyarót megelőzni szokta. — Ezt lobos láznak nevezik, és némelly irók szerint mindég a' helybeli betegség előtt tapasztaltatik. Némelly esetekben minden életművek sorjára kórosodni látszanak; igy ma csorvás, holnap az agy felé való vértorlódási tüneményeket veszünk észre; később csúzos fájdalmakat, míg végtére a' tüdőlob beáll. — Némelly esetekben hörglobra következik. Az eleinte csak a' nagyobb hörgökre korlátolt lob, a' kisebbekre, és utóljára a' léghólyagcsákra terjed. Leggyakrabban az előtünemények hibáznak, a' betegek rögtön óldalszúrásoktól, és hideg borzogatásoktól lepetnek meg. Ez az előbbit közönségesen megelőzi; de forditva is előjöhet. Némellykor mindazonáltal sem ez, sem amaz nincs jelen, és mint első tünemény nagyobb vagy kisebb köhögés, fojtódással, és lázzal lép föl. Ha ideges lázaknál fejlődik ki a' tüdőlob, gyakran nevezetes nehéz lélekzéssel tudatja magát. Vannak pedig esetek ollyanok is, hol a' lob minden tüneményei hibáznak, és csak bonczolás alkalmával látszanak jelei. Sok forró és üdűlt lobokhoz kapcsolódott tüdőlob minden visszahatási tünemények helyett, rögtöni halállal végződő életkimerűlést okozhat. — Tüdővész, 's életmives szívbajok befolyása alatt a' tüdőlob csak ne-

hezebb lélekzés által tudatja magát, mellyet a' már jelenlévő kórok üdűlésökre lehetne magyarázni.

*Lefolyás.*

A' tüdőlob első és második napján az első fok tüneményei ezek: fájdalom, hideg, lélekzési akadályok, köhögés kiköpés nélkül, recsegő zörej, mell viszhangzata, és nagyobb vagy kisebb lázas mozgalmak. — A' 2. és 3-ik nap között a' köp tulajdonait felőlti, szijjós lesz, és külömbféleképpen szineztetik, a' recsegő zörej nevezetesebb. Az éles hang a' mellkas azon oldalán, hol a' tüdőlob létezik tompúl, a' lélekzés nehezebbedik, a' beteg hanyat fekszik, a' láz heves, a' bőr forró, száraz v. nedves. A' kór hosszabb v. rövidebb ideig igy állandó maradhat, azután a' lélekzési nehézségek gyengűlhetnek, a' tompa hang elenyészhet, a' recsegő zörej helyét a' természetes lélekzési zörej foglalhatja el, a' köp hurutossá válhat, és a' láz egészen elmúlhat. Ezen esetekben a' kór első fokán nem hágott túl. —

Eloszlás helyett a' kór vagy a' beteg különös hajlama által, vagy a' lob nagyobb kiterjedése által roszszabb lehet; ezen esetekben a' lélekzés mind inkább nehezebbedik, és halál következhet, a' nélkül, hogy a' kór első fokán túl haladt volna. Közönségesen mindazonáltal, ha eloszlás nem következik, a' tünemények nagyobbodása mellett, a' második fok áll be, és akkor a' lélekzési nehézségek még nagyobbodnak, a' köpések szíjjósabbak, a' mellkas hangja tompúl, a' recsegés helyett h ö r g i s z ó z a t hallatszik, az érverés erős, gyakori, tellyes vagy valóban gyengének mutatkozik. — Ezen fokában a' tüdőlob, vagy hirtelen halállal végződhetik, vagy eloszlás következhetik. Ekkor a' tompa hang tisztúl, a' hörgi szózat elmúlik, a' recsegés újra hallatszik, a' köpés tulajdonát elveszti, a' lélekzési nehézség és láz alább hagynak, és egészen elmúlnak. — Ha a' tüdőlob 3-ik fokára átmegy, akkor a' köp barnás, és vizenyes. A' tüdőlob 2. és 3. foka nem bizonyos időszakban lépnek fel. Néha a' tüdő már ötödik napon genyéd, néha még

15—20 napon is vörös májosodásban van. Minden idomában, és fokában ezen lob folytonos lefolyással bír.— Középszerü lob 12—25 napig tart, némelly csak 2—3, mások 13—14 nap alatt lefolynak.

### *Jóslat, és kimenetel.*

Bár millynehéz kórlegyen is, a' tüdőlob még is igen sok esetekben szerencsésen végződik. Ezen kórtüneményck között nem ritkán biráló tünemények is mutatkoznak: bő izzadások, külömbféle vérfolyások 'stb., sokszor azonban halállal is végződik. — A' forró tüdőlob üdűltté is válh:t; tüdőgumók kifejlődésével is végződhetik; ezen utolsó kimenetelnél, két esetet kel megkülömböztetnünk: vagy a' gumókra való hajlam már megvólt, és a' tüdőlob kifejlődésökre csak alkalmi okúl szolgált, vagy pedig a' lob maga szűli a' gumókra való hajlamot. Vannak betegek, kik a' tüdőlobbúl ugyan kigyógyúlnak; de előbbi életerejöket vissza nem szerezhetik; gyenge láz, és éjjeli izzadások állanak be, és 3—4 hó mulva, a' tüdővész minden jellemző tüneményeivel jelen van.

### *Felüdülés.*

Azon lehetőség, hogy a' tüdőlob, tüdővésszel végződhetik, az orvost felüdűlés idejében vigyázatra inti. Ne mulassza el időrűl időre a' mellkason hallgatódzni: illyenkor gyakran minden tünemények elmúlta után, és az étvágy visszatérte után, recsegő zörej hallatszik. Ekkor az életrenddel igen szigorúnak kell lenni; mert a' lob ismét kiújúlhat, és üdűlt állapotba átmehet, vagy a' tüdőszövet elfajúlhat. Tiszta tüdőloboknál a' felüdűlés gyorsan halad előre, ha a' gyógymód élénk vólt is. Némellykor az üdűlést hátráltatja, szenvedőleges beszűrűdés; vizeny neme, melly a' tüdőlobra következik. Ekkor a' gyógymód maga határozhatja el a' kór mivóltát; melly zsongfeszitő szereket kiván, mert a' jelenlévő lélekzési nehézség, és recsegő zörej nem elegendők, a' kórhatározat felvilágositására. — Sokszor igen heves tüdőlob, minden lélekzési nehézség, köhögés, és köpések nélkül

folyhat le; sőt vannak esetek, mellyekben maga a' hallgatódzás sem világit fel semmit. Ezen alattomos tüdőlobok ritkán első rendbéliek, hanem gyakran más kórokkal egybekötvék. — Gyermekeknél a' tüdőlob igen gyakran előfordúl; minekelőtte a' 10 évet elérnék, és sokszor halállal végződik. Tüneményei nem igen tiszták, gyakran a' köpés hibázik, a' hang tompasága észre sem vétetik; még a' lélekzési nehézségek sem nagyok, a' recsegés ugyan jelen van, de ez is a' nyákcsörtetéssel össze kevertetik. Némelly esetekben még a' lélekzési zörej tulajdonit megtartja. Egyébiránt ritkán éri el a' tüdőlob gyermekeknél a' vörös vagy szürke májosodás időszakát. Bonczolatoknál csak pangásokat találni a' tüdőszövetben. Elaggúltaknál a' tüdőlob sebesebben kimeríti az életerőt, kiknél hamarább is megy által a' 3. időszakba. —

A' praxis legnagyobb nehézségei közzé tartozik, a' tüdőlob tüneményeit akkor kikutatni; midőn ezek ideges lázakkal, mell- hashártya, pókkér, gyomor-béllobokkal, szívdagokkal, tüdőgumókkal egybekötvék. Illyen esetekben, csak legnagyobb szorgalom, és vigyázat által lehet bizonyos kórismeretekhez jutni.

A' tünemények öszvegéből kitetszik, hogy azon epés tüdőlob mellyet Stoll leirt, nem egyéb, mint tüdőhurut csorvas jellemmel. — Más esetekben az epés tüdőlob nevet, önálló tüdőlobokra használták, mellyeknél szinte némelly csorvás nehézségek, és sárgás köpések jelen vóltak, melly utóbbiakat epének tartották, mi azonban nem egyéb, mint vér, és nyák vegyiték volt.

### *Gyógymód.*

Több századok ólta már a' tüdőlob gyógymódja, ugyan az, és egy maradt; és csak több vagy kevesebb között hajlangott; vérkiűritések teszik fő alapját. Az ezek által nyert hatás, itt sokkal arányosabb, mint más loboknál; mert midőn a' tüdőben keringő vér mennyiségét fogyasztja: ezen műszer működését tetemesen alább szál-

litja; mi a' gyógyitást nagyon előmozdítja. — Az érvágásokkal leginkább a' kór kezdetén kell élni; a' hol csak egyszerű vérrel való megtöltés van jelen: ott egy erős érvágás gyakran a' kórt meggyőzi. Azon mértékben a' mellyben a' vér foly, a' lélekzés szabadabb, a' köpés könnyebb, kevésbé szijjós, és rozsda szinű lesz. Néha egy érvágás nem elég, és a' tünemények hevesednek; ekkor ismételtetik az érvágás, és ez használni fog. Ezen szabály azonban kivételeket is szenved néha. — Az egyetemes vér eresztés után, helybeli is intéztethetik nadályok v. véres köpölyök által. Ha a' fő felé torlódások jelenkeznének, ezek leginkább hasznosak. A' vér erek közzül az választassék, melly a' lehető legrövidebb idő alatt legtöbb vért ad. Közönségesen a' karon történnek az érvágások, némelykor mindkettőn egyszerre; a' nyilás elég tág legyen; hogy sok vér egyszerre, és tellyes súgárban üritessék ki. Mennyisége az egymi alkatához 10—12 obon, ritka esetekben több is lehet. Az érvágás ismétlése a' kór hevességétől, tartásától, a' beteg élet idejétől és ereje álladalmától függ. — A' nehéz lélekzés, a' rozsda szinű köpések jelenléte, a' láz, és a' bőr hősége adják a' kellő útmutatást az érvágás ismétlésére. — Szabad e' a' kór minden időszakában érvágást intézni? Galen elve az vólt: hogy annyiszor kell vágni, a' hányszor jelentetik. Pringle ellenben nem tanácsolja már akkor, midőn a' rozsda szinű köpések mutatkoznak (melly tanács megvetendő). Andral anyiszor vág eret, a' hányszor a' kór tűnemények álladalma kivánja, és ez vólt Frank eszméje is. Vannak azonban környűlállások, mellyek jelenlétében az érvágásokkal vigyázva kell élni: ha a' köpések megszűnnek, azokkal fel kell hagyni. A' hol a' tüdő májosodva van, kevés hasznot hajt az érvágás; de még is enyhíti a' lobot, és az életművezetet nagyobb viszsza hatásra készteti. Ekkor nem a' genyedés ellen intéztetik; hanem azon tüdőrészek javára, mellyek még májosodva nincsenek. Továbbá az érverés puhasága, ki-

csisége és félbenhagyása, az érvágást ellenjavalják, ha igazi gyengeséggel párosodik; a' hol pedig ez jelen nincsen az érvágás után az érverés emelkedni fog. Végtére hibáznak azon orvosok, kik azért nem vágnak eret; mivel a' betegek izzadnak; vagy csak akkor vágnak, ha a' bocsájtott vér szalonnás hártyával fedett; mert vannak betegek, kik az egész kór lefolyta alatt mindég izzadnak, és az érvágás még is jelentetik; nem különben vannak igen heves tüdőlobok, mellyeknél a' szalonnás hártya már az első érvágásnál is hibázhat. Nem különben hibáznak azok is, kik a' hószám jelenléte végett nem vágnak eret; habár a' hószám megszűnik is, kevés órák után, rendesen ismét viszsza szokott térni.

Az elleningerű gyógyszerek között a' hánytató borkő első szerepet játszik. Nagy adagban Rasoritól mint különszer használtatott. Kórházi tapasztalataimból bizonyíthatom, hogy azon betegeknél, kiknél visszahatás u. m. hányás, hasmenés következett, sokszor használt, ellenben hol nem következett, sikerét sem láttuk. — 6—8 szemert adtunk 6 obon vizbe 24 óra alatt béveendőt. — Ha igen nagy vólt a' visszahatás 1—2 szemer mákony ezt enyhitette. — Gyengébb loboknál, hol ez nem szükséges ½ — 1 terecs salétrom 6 obon ziliz főzetre rendeltetik. Sok esetekben az elvonó szerek u. m. hólyag húzók, mustárpép segitik a' gyógyitást, nem különben a' lágyitó borogatások, lágyitó és bódár szerekből leginkább gyermekeknél hasznosak. Belsőképpen pedig a' bódár szerekkel vigyázva élünk. Ha a' lob minden tüneményei elenyésztek, az egyszerű lágyitó szerek helyébe, keserű, vagy illatos szereket rendelünk. Hashajtó szerek a' lob vége felé ha székrekedés van jelen, czélirányosak. Az egész kór lefolyása alatt, az élet rend szigorú, sőt némellykor a' felüdülés szakában is tartóztassa magát a' beteg. Italnak tiszta állott kútvíz. —

---

# THESES.

1. Venaesectio, in Pneumonia gradus altioris, nullam agnoscit contraindicationem.

2. Abnormis Status Politiae medicae plurimorum malorum fomes.

3. Signa physicalia Auscultationis np: & perc ussionis in morbis Cavi thoracis Diagnosim adjuvant.

4. Causa nocente eadem plures esse poterunt morbi.

5. Medico prodest plura vidisse, quam legisse.

6. Non qua salacior femina, eo foecundior.

7. Diathesi in certis morbis non deleta, nec radicalis horum morborum cura locum habet.

8. Ars propria est sanctuarii hominis; systema temporis cuius productum est.

Hufeland.

9. In morbo cum vitae periculo aegri, tentes omnia; etsi fama tua patiatur, hinc

10. Nunquan de te; sed de aegro sis solicitus.

Hufeland.